

Martina
Juranović
Tonejc

Dani europske baštine u Hrvatskoj 1995. – 2014.

Dani europske baštine, Zagreb – Slavonski Brod – Osijek,
22. rujan – 15. listopad 2014.

Obilježavanje *Dana europske baštine* (*European Heritage Days*) započelo je u Francuskoj 1984. godine pod nazivom *Journées Portes ouvertes dans les monuments historiques*, pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture. Sljedeće godine prilikom održavanja druge Konferencije europskih ministara u Granadi (Španjolska), na kojoj je donesena Konvencija o zaštiti arhitektonskog blaga Europe, francuski ministar kulture Jack Lang predložio je širenje inicijative “otvorenih vrata spomenika kulture” na druge europske zemlje. Vrlo brzo spomenutu su inicijativu prihvatile Nizozemska (1987.), Švedska i Malta (1988.), Belgija (1989.), Škotska, Danska i Turska (1990.). Cilj obilježavanja bio je povezivanje tijela državne i lokalne samouprave, kulturnih ustanova, muzeja, raznih udruga, instituta, organizacija i privatnih fondacija u svrhu promicanja i širenja znanja te svijesti javnosti kako o vlastitom kulturnom naslijeđu tako i o vrijednostima drugih kultura, mogućim interakcijama, toleranciji i poštovanju. Svaka zemlja koja se pridružuje proslavi odabire jedan ili više rujanskih dana za održavanje različitih manifestacija kao što su izložbe, predavanja, tematski skupovi, tribine, promocije, koncerti i sl. Obilježavanje DEB-a vezano je uz Okvirnu konvenciju Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo te se poziva na sadržaj konvencije koja se odnosi na zajedničku odgovornost za kulturnu baštinu i javno

sudjelovanje, na unaprjeđenje vrijednosti kulturne baštine njezinim tumačenjem i predstavljanjem te obvezu poštovanja kulturne baštine drugih, kao i vlastite, odnosno, zajedničke baštine Europe.¹

U svrhu razvoja manifestacije, koja je iz godine u godinu postajala sve značajnija, Vijeće Europe je uz financijsku pomoć Europske komisije, Europske zaklade za kulturu (*European Cultural Foundation*) i Danske vlade osnovalo 1991. godine Ured za koordinaciju (*Coordination Office*) odgovoran za pomoć zemljama pri organizaciji, prikupljanju podataka o organizaciji, razmjeni iskustava i dr. Ured se održao do danas i usklađuje rad svih pedeset nacionalnih koordinatora Dana europske baštine. Isto tako, u svrhu je senzibiliziranja građana za kulturnu raznolikost i bogatstvo Europe te jačanja identiteta i osjećaja zajedništva 2012. godine Ured pokrenuo projekt izrade portala *European Heritage Days*. Na portalu se nalaze brojne informacije o događanjima vezanima uz obilježavanje DEB-a u većini zemalja EU. Portal se i stalno nadopunjuje kako bi bio što zanimljiviji, a pritom jednostavan za korištenje s obzirom na to da materijale na portal postavljaju sami koordinatori. U razvoju projekta Portala

1 Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo, koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 20. travnja 2007., “Narodne novine – međunarodni ugovori”, broj 5. od 9. 5. 2007.

sudjelovalo je dvanaest zemalja, među kojima i Republika Hrvatska.

Tijekom godina bilo je više ideja oko uspostavljanja zajedničke teme za sve zemlje, ponajviše zbog osjećaja europske dimenzije manifestacije, ali zbog različitih politika pri izboru tema u pojedinim zemljama to nije bilo moguće ostvariti. Vijeće Europe 2015. godinu proglasilo je godinom Europske industrijske i tehničke baštine (*European Industrial and Technical Heritage Year 2015*) te je stoga preporučeno da se tema industrijske i tehničke baštine obilježi u vrijeme DEB-a ili da se barem pokuša uklopiti u već postojeći okvir. Time je napravljen prvi korak prema zajedničkoj temi za svih pedeset zemalja koje obilježavaju DEB.

Dani europske baštine u Republici Hrvatskoj obilježavaju se od 1995. godine. Glavni nositelj bila je Državna uprava za zaštitu kulturne baštine, današnja Uprava za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH. Od tada se Dani europske baštine obilježavaju svake godine u više mjesta u Hrvatskoj prigodnim tribinama, izložbama i promidžbama publikacija posvećenih kulturnoj baštini, prezentacijom projektne dokumentacije za obnovu pojedinih objekata i lokaliteta i sl. Prva proslava održana je u posavskome selu Krapju, od kada se program obilježavanja proširuje iz godine u godinu, pokušavajući polako razvijati naviku da se u mjesecu rujnu posjećuju izložbe ili radionice o kulturnoj baštini. Teme su tijekom godina mijenjane ovisno o problemima ili želji za isticanjem "zanemarene" baštine poput bestijarija, zvonika, orgulja i tehničke baštine. Posljednjih godina nije bilo zadane teme, već se pod nazivom *Dana europske baštine* težilo uključiti što više sudionika, a tiskane su i brošure sa svim događanjima u cilju predstavljanja svih sudionika i upoznavanja građana s programom. Program se također pokušao prilagoditi djeci te su u tu svrhu izrađivani edukativni CD-ovi.

Okosnicu programa DEB-a čini demonstracija rada konzervatorskih odjela prigodnom izložbom ili prezentacijom nekog obnovljenog spomenika ili spomenika koji je trenutno u procesu obnove. U programu sudjeluju Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, koje se posljednjih nekoliko godina pridružilo obilježavanju programa i privuklo velik broj ljubitelja kulturne baštine, Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba, koji je omogućio posljednjih desetak godina besplatan ulazak u muzeje i galerije; Artionica Galerije Klovičevi dvori s programima za najmlađe i Arheološki muzej Zagreb – Arheološki park Andautonija u Ščitarjevu također već čine redoviti dio programa obilježavanja DEB-a. Svake godine programu se pridružuje sve više različitih kulturnih institucija i nevladinih organizacija, a sve je bolja i suradnja sa zajednicama na lokalnoj razini.

Ovogodišnji program obilježavanja započeo je izložbom u Zagrebu u Gliptoteci HAZU-a izložbom *Konzervatorski svjetlopiši – naših prvih 160 godina zajedno*. Na izložbi je prikazan izbor iz fundusa 500.000 konzervatorskih fotografija nastalih u vremenskome rasponu od 60-ih godina 19. st. do kraja 20. stoljeća, koje uključuje službeno uspostavljanje organiziranoga čuvanja spomeničke baštine na našim prostorima. U nastavku programa otvorene su izložbe u Slavonskome Brodu, Osijeku i Zagrebu. U Slavonskome Brodu u suradnji s Galerijom umjetnina grada Slavnskoga Broda prezentiran je presjek stanja spomenika na kojima se trenutno izvode konzervatorsko-arheološka istraživanja. Konzervatorski odjeli u Krapini, Trogiru, Zadru, Bjelovaru i Požezi predstavili su obnovljena kulturna dobra koja se financiraju na temelju poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi i rezultat su dugogodišnjih radova.

Dodjela nagrade "Vicko Andrić", priznanja za izvanredna postignuća u području zaštite kulturne baštine u

Hrvatskoj, također je postala sastavni dio programa obilježavanja DEB-a. Ove godine nagrada za životno djelo dodijeljena je akademiku Nenadu Cambiju, pokretaču istraživanja i konzervatorskih radova na helenističkome Stobreču, antičkoj Naroni, Burnumu i drugim velikim projektima. Godišnju nagradu "Vicko Andrić" dobili su Maja Gorianc Čumbrek i Mladen Perušić za izvrsnost izvedbenog elaborata te za vođenje zahtjevne obnove pročelja, kupole i krova Umjetničkoga paviljona u Zagrebu.

Nagrada za doprinos lokalnoj zajednici dodijeljena je Kulturno-umjetničkom društvu "Oštrc", koje godinama volonterski djeluje na revitalizaciji brojnih lokalnih vrijednosti Ruda, odnosno na projektima Rudarske greblice, obnove Rudnika svete Barbare i obnove mlina Pukšar. Nagrada "Vicko Andrić" uručena je u Muzeju Mimara, u kojem su ove godine bile priređene tri izložbe: jedna posvećena fotografu Nini Vraniću *Sjećanja na baštinu, Ars Sloveniae 1967. – 1970.*, zatim izložba Josipa Korošeca *Crtež – teorija i praksa crte* te izložba Konzervatorskog odjela u Splitu o djelovanju Vicka Andrića.

Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske već treću godinu organizira program *Arhitektura s potpisom II* koji specijaliziranim stručnim vodstvima popularizira i upoznaje javnost s vrijednom zagrebačkom arhitektonskom baštinom i njezinim autorima. Ove godine tema su bili arhitekti Hönigsberg i Deutsch, Hugo Ehrlich i Stjepan Planić. Nakon zanimljivih predavanja eminentnih stručnjaka Dragana Damjanovića i Ivane Haničar Buljan o navedenim arhitektima odnosno njihovim opusima, program je završio okruglim stolom na temu *Odnos*

prema Baštini – primjer novih intervencija u Zagrebu koji je moderirao Frano Dulibić. Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske uspjelo je i ovoga puta ostvariti vrijednu razmjenu iskustava te pridonijeti jasnijem sagledavanju problema i stanja u kojem se nalaze spomenici u Hrvatskoj.

Prošlogodišnja tema industrijske baštine nastavljena je i ove godine pod nazivom *2. Dani industrijske baštine grada Siska*. Program je započeo otvorenjem izložbe *Nova namjena starih industrijskih građevina: četrdeset godina zaštite industrijskih spomenika u Njemačkoj* te predavanjem autora izložbe Axela Föhla iz Radne grupe za zaštitu industrijskih spomenika Udruženja za zaštitu spomenika u Saveznoj Republici Njemačkoj u Gradskome muzeju Sisak. U sklopu navedene izložbe prezentiran je projekt uređenja Holandske kuće kao i cjelokupni projekt infocentra industrijske baštine Holandska kuća. Tijekom dvaju tjedana organizirana su razna predavanja, obilasci objekata industrijske baštine grada Siska, edukativne radionice te niz drugih događanja. Već treću godinu zaredom u sklopu projekta *Tvornica baštine Željezare Sisak* održana je konzervatorsko-restauratorska radionica u Parku skulptura nastalih u sklopu Kolonije likovnih umjetnika Željezara Sisak.

Obilježavanje DEB-a u Sisku najbolji je primjer povezivanja kulturnih institucija grada, županije i privatnoga sektora u svrhu zaštite kulturne baštine općenito, kao i njezina približavanja svim građanima. Takav primjer obilježavanja *Dana europske baštine* trebao bi postati model za sve lokalne i regionalne uprave jer jamči uspješnu obnovu, rehabilitaciju i korištenje kulturne baštine. x